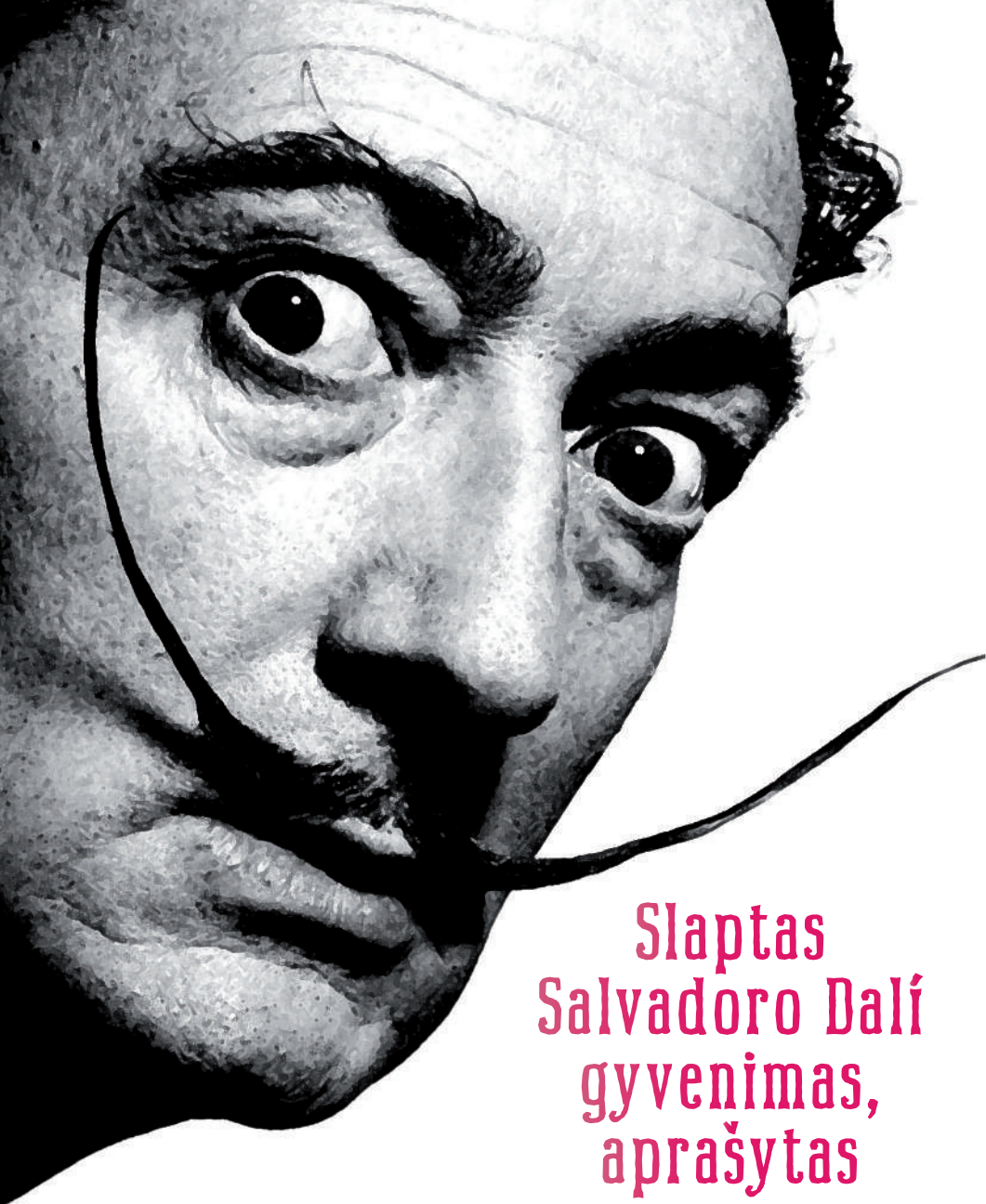

Slaptas
Salvadoro Dalí
gyvenimas,
aprašytas

Salvadoro
DALÍ

Slaptas
Salvadoro Dalí
gyvenimas,
aprašytas
Salvadoro
DALÍ

Iš prancūzų kalbos vertė
Lolija Spurgienė

ARGI AŠ NE GENIJUS?

Šešerių norėjau tapti virėju. Septynerių – Napoleonu. O ir vėliau mano ambicijos stiprėjo ne menkiau nei polinkis į didybės maniją.

Stendhalis savo dienoraštyje užsirašė italų princesės, smaguriavusios ledų karštą vasaros vakarą, žodžius: „Kaip gaila, kad šis malonumas nenuodėmingas!“ Kai buvau šešerių, valgyti virtuvėje buvo labai didelis nusižengimas. Įeiti į tą namo dalį buvo vienas iš tų retų dalykų, kuriuos draudė mano tėvai. Pamenu, ištisas valandas, rydamas seiles, lūkuriuodavau akimirkos, kai galėsiu prasmukti į tą beprotiškų malonumų buveinę. Kai pavykdavo, linksmai rėkalojant tarnaitėms nugvelbdavau tai žalios mėsos gabalėlį, tai keptą grybą ir jį kone dusdamas tuoj nurydavau, apimtas nerimo ir tokios neapsakomos laimės, kad vien tai dešimteriopei sustiprindavo kaltės jausmą.

Bemaž viskas man buvo leidžiama, išskyrus įžengti į virtuvę. Beveik iki aštuonerių vien iš malonumo šlapinausi į lovą. Namuose buvau vienvaldis karalius. Tėvas ir motina mane garbi-

no. Per Trijų Karalių šventę, be kitų nesuskaičiuojamų dovanų, gavau nuostabų karaliaus kostiumą su pelerina, pamušta tikru šermuonėlių kailiu, ir auksinę karūną su topazais. Paskui dar ilgai saugojau šį žvilgantį karnavalo drabužį, patvirtinantį mano vienvaldystę. Pamenu, tarnaitės stropiai prižiūrėjo, kad draudimo būtų paisoma, ir tuoj vydavo mane lauk iš virtuvės. O aš su karaliaus apdais stirksodavau koridoriuje; vienoje rankoje skeptras, kitoje virpčiojantis botagėlis – tuoj kaip šmaukštelėsiu kokiam tarnui, žinos, kaip iš manęs šaipytis! Šios scenos beveik visada vykdavo apie vidurdienį – alsią, nerimastingą vasaros valandą, kai troškiamo karštyje kyla reginiai. Pasislėpęs už pravirų virtuvės durų girdžiu: pirmyn atgal šlepsi laukinės moterys raudonomis rankomis, matau stambius jų pasturgalius, išdrikusius karčius. Iš vidurdienio karščio ir neaiškių bildesių, kylančių ruošiantis pietums, tarsi žinia apie būsimus valgius mane pasiekia prakaituotų virėjų, vynuogių, įkaitusio aliejaus, iš triušio pažastų išpeštų pūkų, inkstų ir majonezo kvapsniai, sumišę su tvaiku, panašiu į arklio prakaitą. Sukulto kiaušinio baltymas spindi lyg saulės spindulys, prasiskverbęs pro virstančių garų ir musių debesis, blizga kaip puta, susimetusi ant lūpų arkliams, iki kraujo nučaižytiems per ilgą risnojimą dulkėse. Kaip sakiau, buvau išlepintas vaikas...

Mano brolis mirė septynerių nuo meningito, o dar po trejų gimiau aš. Nevilties apimtus tėvą ir motiną guodė tik mano atėjimas į šį pasaulį. Su broliu buvome panašūs kaip du vandens lašai: ta pati genialumo žymė*, ta pati nerimastinga per ankstyvos brandos išraiška. Tačiau mes skyrėmės kai kuriomis psi-

* Vėliau, 1929-aisiais, aš aiškiai suvokiau, kad esu genialus, ir ta mintis taip įsiaknijo, kad nekelia man jokių pakilių jausmų. Tačiau turiu pripažinti, kad šis tikėjimas – vienas iš maloniausių nuolatinių mano pojūčių.

chologinėmis savybėmis. Be to, brolio žvilgsnis buvo visiškai kitoks – lyg apsiblausęs nuo melancholijos ir „nepakeliamo“ mąslumo. Aš buvau ne toks nuovokus, užtat mainais apdovano-
 notas gebėjimu atspindėti. Tapau aukščiausio laipsnio atspindėtoju dėl „iškreipto polimorfiškumo“ ir kaip reta atsilikusio vystymosi, bet išsaugojau miglotus erotinius žinduklio rojaus atsiminimus. Aš kabinausi į malonumus su beribių egoisto atkaklumu ir tapdavau pavojaingas, kai susidurdavau su menkiausiu pasipriešinimu. Vieną vakarą žviegdamas ir spardydamasis savo mylimai žindyvei įbrėžiau smeigtuku į skruostą tik todėl, kad buvo uždaryta krautuvėlė, į kurią ji mane vesdavosi pirkti „cukrinių svogūnų“. Be jokios abejonės, buvau itin gyvybingas. Mano brolis tebuvo pirmas manęs paties bandymas, tik neįmanomai tobulas.

Šiandien mes žinome, kad forma visuomet yra inkvizitoriškos prievartos prieš materiją rezultatas. Erdvė veržia ją iš visų pusių, o materija priversta priešintis, rėžtis, virsti per kraštus iki pat savo galimybių ribos. Kas žino, kiek kartų buvo sunaikinta materija, išjudinta nevaldomo postūmio? Kuklesnė, labiau prisitaikanti materija irgi nenusileis erdvės tironijai, ji išlaikys originalią formą. Ar yra kas nors lengvesnio, išmoningesnio, laisvesnio nei agatai – tarsi žydinčių kristalų medžiai? Tačiau ir jie – prievartos produktas, tik labiau koncentruotas „koloidinės aplinkos“, įkalintas griežtos struktūros kalėjime. Tobuli, lengvi lyg oras gyslelių išsišakojimai – tai vien agonijos, ilgos kančios grafikas, paskutiniai atodūsiai materijos, nusileidžiančios tik paskutinei, mineralų pasaulio, vegetacijai. Tačiau tas pat galioja ir rožei! Kiekvienas žiedas išsiskleidžia nelaisvėje. Laisvė yra beformė. Morfologija (garbė Goethei, kad sugalvojo šį žodį, turėjusį didžiausių pasek-

mių, – jis būtų sužavėjęs patį Leonardą), taigi, morfologija mus jau išmokė, kad anarchiškiausios, margiausios, prieštaringiausios tendencijos ir atveda į triumfuojančią griežtos hierarchijos viešpatiją.

Juolab kad ribotus protus nutvilkė šventosios inkvizicijos laužai, o įvairiapusiški ir anarchistiški protai suklestėjo apšviesti didžios dvasinės morfologijos ugnies atspindžių. Mano brolio, kaip jau sakiau, mąslumas buvo unikalus, neįveikiamas, vienpusis, negalintis atspindėti ir kamuojantis pats save. O aš, priešingai, kaip irgi jau sakiau, buvau polimorfinis iškrypėlis, bukas ir anarchistiškas. Mano sąmoningumo augimas reikšdavosi gurmaniškumu, o gurmaniškumas skatino sąmoningumą. Visa, kas mane keitė, nepakeitė. Aš buvau vangus, bailus ir atgrasus. Tikriausiai mano protas rūsčiame ispaniškame mąstyme aptiko aukščiausios formos ištroškusių kraujo, klastingų ir išsišakojusių mano smalsaus genijaus agatų. Tėvai mane pakrikštijo Salvadoru, kaip ir brolių. Šis vardas nurodo, kad man skirta nei daugiau, nei mažiau, tik išgelbėti Tapybą nuo moderniojo meno bedugnės, be to, katastrofų epochoje mechaniniame ir menkame pasaulyje, kur mes, savo nelaimėi ir savo garbei, gyvename. Jeigu atsidurčiau Praeityje, tokie žmonės kaip Rafaelis atrodytų tarsi tikri dievai. Ko gero, aš vienintelis supratau, kodėl šiandien neįmanoma net šiek tiek priartėti prie tobulų rafaeliškų formų. Mano paties kūryba man atrodo kaip didžiulė nesėkmė. Kaip norėčiau gyventi tokiu laiku, kai nieko nereikia gelbėti! Jeigu aš šikart ir grėžiuosi į Dabartį, tai, nemenkindamas išmaniųjų savo amžininkų protų, nieku gyvu nesikeisčiau vietomis nė su vienu iš jų.

Vienintelei būtybei pavyko gyventi pagal planą, kurį būtų galima prilginti didingiems Renesanso kūriniams. Ši būtybė – tai

Vienintelis skirtumas tarp pamišelio ir manęs yra tas,
kad aš nesu pamišėlis.

SALVADORAS DALÍ (1904–1989) – vienas iš žymiausių siurrealistų ir garsiausių XX a. asmenybių. Tapytojas, grafikas, skulptorius, dizaineris, juvelyras, rašytojas, scenaristas; talentingas kūrėjas, įžūlus provokatorius, negailestingas meno vertintojas ir nenuilstantis naujovių ieškotojas.

Ar įmanoma suprasti Dalí meną, nesuvokus jo, pašėlusio narcizo, asmenybės?

Tikėtis suprasti žymųjį kataloną – per drąsu, tačiau skaitant autobiografiją bus lengviau įsijausti į jo beprotišką pasaulį, suvokti jo originalias idėjas.

„Slaptas Salvodoro Dalí gyvenimas“ – tai paminklas, kurį menininkas pastatė pats sau. Knygoje, išverstoje į daugybę kalbų, visiškai nėra kuklumo, užtat ji kupina įtaigiausio nuoširdumo. Autorius su nežabotu humoru ir sąmojingu koketavimu įžūliai, net begėdiškai viešina savo paslaptis. Knyga atskleidžia aistringą menininko, pasirengusio užkariauti pasaulį, kovojančio su tamsuoliškumu, pilkumu ir nihilizmu, didybę.

Čia rasite Dalí minčių apie meną, politiką, maistą, lavinimąsi, grožį. Genijus, kaip jis mėgo save vadinti, pasakoja savo gyvenimą nuo prisiminimų „iš gimdos“, vaikystės pasiturinčių tėvų namuose, mokymosi Madrido dailės akademijoje iki Niujorko užkariavimo ir šlovės akimirų, prisimena siautulingas naktis su Luisu Buñueliu ir Federico García Lorca, kuriems slapta pavydėjo, draugystę su Coco Chanel ir išpažįsta meilę savo mūzai – žmonai Galai.

Dalí – tai Karalius, Genijus, suvokęs savo talentą ir beprotiškai troškęs pasenti.

Ypatinga knyga – kaip ir jos autorius.

Viršelyje panaudota Philippe'o Halsmano fotografija
© Philippe Halsman/Magnum Photos